

ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кардинальні зміни у всіх сферах життя держави на початку ХХІ століття передбачають реформування освіти на принципах демократизації, гуманізації та національної спрямованості. Згідно з «Концепцією національного виховання» принципи гуманізму мають бути провідними в роботі вчителя, адже їх реалізація створює умови для виховання таких гуманних якостей підростаючого покоління, як щирість, людяність, доброзичливість, милосердя.

Та розвиток моральних якостей особистості є завданням не лише педагогіки, а й мистецтва, зокрема музики, яка особливим чином впливає на підсвідомість людини, її емоційно-чуттєву сферу. Будучи гуманною за своєю природою, музика сприяє прийняттю особистістю більш високої системи цінностей, які засвоюються переживанням, а не логічним розумінням та запам'ятовуванням.

Морально-виховні можливості музики привернули до себе увагу суспільства ще багато століть тому. Так, мистецтву навчали ще в Давньому Єгипті, у давньому Китаї музика вважалася важливим і впливовим засобом виховання громадян держави. Конфуцій та його послідовник Сюнь-Цзі вважали, що музика глибоко входить у свідомість людини та швидко її змінює, тому предки передбачливо творили музику гарну, мужню, гармонійну, милозвучну.

Давньогрецькі мислителі також розуміли значення музики у вихованні майбутніх поколінь громадян, де вона вважалась одним з дієвих засобів формування моральних і громадянських якостей майбутнього члена суспільства. Важко переоцінити доробок сучасної мистецької освіти, який присвячений вивченню впливів різних музичних жанрів, а також музики окремих композиторів на духовну сферу людини. Серед них В. Шацька, Д. Кабалевський, Н. Ветлугіна, А. Канеман, А. Хрипкова, О. Ростовський та ін. Необхідно відмітити, що здатністю здійснювати суттєвий вплив на формування гуманістичних якостей особистості перш за все володіє народна, духовна, класична музика.

Так, К. Стеценко наголошував, що народна пісня є найголовнішим засобом виховання моральних якостей, бо тут нема підробки й обману для нашого почуття. Коли розглядаємо риси, притаманні моральності українського народу, то насамперед виокремлюємо такі, як любов до рідної землі та мови; працелюбність; повагу до батьків і рідних; шанобливе ставлення до природи, обрядів та звичаїв; розуміння дійсності не стільки мисленням, скільки «серцем»; віру в щастя у звичайному житті; здатність «пропускати» загальноприйняті цінності крізь особистий життєвий досвід

у пошуках «правди», сенсу, мети власного життя; а також терпимість, толерантність та діалогічність. Відповідно до цього, у народній музичній спадщині прославлялися праця і мужність людей, їхній допитливий і глибокий розум, відображалися багатства природи, видатні події з історії країни і народу, за допомогою народних творів передавався досвід виховання дітей, поширювалася народна педагогіка.

Виходячи з аналізу літературних джерел, висока оцінка і визнання людиною класичної музики як важливого елементу свого духовного багажу, свідчить про певну зрілість її соціальних установок, вибір стилю життя, який обумовлений системою позитивних ціннісних орієнтацій. Так, аналізуючи музичну спадщину видатних композиторів-класиків, таких, як Й. Бах, В. Моцарт, Л. Бетховен, Й. Гайдн, К. Глюк та ін., можна помітити, що їхні твори пронизані мудрістю, «роздумами» про самі глибокі питання життя, про сенс людського існування. Слухаючи ці твори, людина морально возвеличується, наповнюється стійкістю, чуйністю, оптимізмом.

Також у наш час досить актуальною є проблема повернення до першоджерел духовності, адже відомо, що віра стверджує такі духовні та людські цінності, як добро, правда, краса, милосердя, справедливість, благородство. Практичний висновок, що є ключовим у розумінні проблеми церковної музики, зробив богослов, християнський єпископ і святий Григорій Ніський. Він зазначав, що духовна музика є нічим іншим, як заклик до більш високого способу життя, що наставляє тих, хто відданий добродійності, не допустити у своїх діях нічого немелодійного, не співзвучного, не натягати струн дужче, ніж необхідно, щоб вони не розірвалися від зайвої напруги, а також і не ослаблювати їх у порушуючих міру задоволеннях: адже, якщо душа розслаблена подібними станами, вона стає глухою і втрачає милозвучність. Загалом духовна музика змушує натягувати і відпускати струни в потрібний час, наглядаючи за тим, щоб наш спосіб життя неухильно зберігав правильну мелодію і ритм, уникаючи як надмірної розбещеності, так і надмірної напруги.

Отже, музика як вид мистецтва не тільки розкриває філософські категорії добра і зла, сутності буття, викликає у свідомості уявлення про любов та щастя, радість і сміливість, гнів та зухвалість тощо, а й робить свідомість людини здатною до реальних переживань, до емоційних оцінок дійсності в гуманістичному спрямуванні. Одне із важливих завдань музичної педагогіки полягає у тому, щоб навчити особистість розуміти це, сприймаючи твори музичного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский – М., 1986. – 410 с.
2. Лосев А. Ф. Основной вопрос философии музыки / А. Ф. Лосев – М., 1991. – С. 329–340.

3. Музыкальная энциклопедия, гл. ред. Келдыш Ю. В. – т. 3. – М., 1976.
4. Фіцайло С. В. Проблеми виховання людяності на сучасному етапі розвитку українського суспільства / С. В. Фіцайло // Збірник наукових праць. – кн. 1. – К., 2000.